

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v rozšířeném senátu složeném z předsedy Josefa Baxy a soudců Petra Mikeše, Filipa Dienstbiera, Radovana Havelce, Zdeňka Kühna, Aleše Roztočila a Karla Šimky, v právní věci žalobkyně: **M. P.,** zastoupená Mgr. Davidem Zahumenským, advokátem se sídlem Krkoškova 748/28, Brno, proti žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví,** se sídlem Palackého nám. 4, Praha 2, ve věci žaloby proti rozhodnutí žalovaného ze dne 2. 6. 2015, č. j. MZDR 7659/2015-2/PRO, v řízení o kasační stížnosti žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 5. 4. 2017, č. j. 62 A 142/2015 - 47,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ve výši **8.228 Kč** k rukám jejího zástupce Mgr. Davida Záhumenského, advokáta, do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] V projednávané věci jde o posouzení, zda lze homeopatické služby považovat za zdravotní službu podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění účinném do 30. 9. 2015 (dále jen „zákon o zdravotních službách“). Rozšířený senát uvádí, že ačkoliv je třeba řídit se zejména zněním zákona účinným v době spáchání správního deliktu, v mezidobí nedošlo

k takovým změnám tohoto zákona, které by měly vliv na posuzování dané otázky. Závěry zde uvedené se proto vztahují i na stávající znění zákona o zdravotních službách.

II. Přehled dosavadního řízení

[2] Žalobkyni byla rozhodnutím Krajského úřadu Zlínského kraje ze dne 7. 1. 2015 uložena pokuta ve výši 50.000 Kč za správní delikt podle § 115 odst. 3 písm. a) zákona o zdravotních službách spočívající v poskytování zdravotních služeb bez oprávnění k jejich poskytování, aniž by se jednalo o některou z výjimek uvedených v § 11 odst. 2 téhož zákona. Kromě neoprávněného poskytování zdravotní péče v oboru fyzioterapie jí bylo kladeno za vinu poskytování homeopatického poradenství spočívajícího ve zjišťování zdravotního stavu klientů a okolností, jež měly či mohly mít na zdravotní stav klientů vliv, a v doporučení homeopatického léčivého přípravku.

[3] Žalovaný (dále „stěžovatel“) svým rozhodnutím uvedeným v záhlaví zamítl odvolání žalobkyně a rozhodnutí krajského úřadu potvrdil. Uvedl, že homeopatie je jednou z nejrozšířenějších léčebných metod v oblasti alternativní medicíny. Vznikla počátkem 19. století na základě knihy lékaře Christiana Friedricha Samuela Hahnemanna. Pojmosloví v ní užité hovoří o léčbě, nemoci, hledání vhodného léčivého prostředku a popisuje vztah lékaře a pacienta. Nejedná se o léčebnou metodu odpovídající kritériím medicíny založené na důkazech a účinnost homeopatik nebyla jednoznačně prokázána. Od homeopatie se víceméně distancují odborné společnosti, ačkoliv Vědecká rada České lékařské komory (dále jen „ČLK“) uznala v roce 1993 homeopatii za léčebnou metodu. Homeopatie je ucelený systém se zjišťováním duševního a tělesného stavu pacienta za účelem zjištění jeho životní síly, tedy zdravotního stavu po stránce fyzické i duševní. Její integrální součástí je shromáždění symptomů posuzovaného jedince za účelem volby správného homeopatika. V napadeném rozhodnutí dále uvedl, že zákon o zdravotních službách přinesl celou řadu nově definovaných pojmů. Jeho cílem je kvalita poskytovaných zdravotních služeb a bezpečí pacienta. Definování činností, které je třeba považovat za zdravotní služby, je dáno jejich charakterem, rizikovostí spojenou s principem předběžné opatrnosti, očekáváním pacientů, způsobem, kterým se činnost jeví, používáním léčivých nebo jiných obdobných přípravků, právní úpravou dané činnosti. Jednotlivé zdravotní služby nejsou definovány taxativním výčtem, neboť lékařská věda a výzkum se rychle vyvíjejí. Pacienti, kteří se obracejí na poskytovatele nekonvenční medicíny, očekávají schopnost posouzení jejich zdravotního stavu za účelem určení, zda je vhodné řešit jejich problém i v oblasti nekonvenční medicíny, která by měla být doplňkem léčby konvenční. Žalobkyně však takové znalosti nemá a mohla by ohrozit zdraví pacienta zejména tím, že nerozpozná závažný chorobný stav. I pouhé konzultační služby jsou zdravotními službami podle § 2 odst. 2 písm. b) zákona o zdravotních službách. Přijetím tohoto zákona došlo k monopolizaci poskytování zdravotních služeb pro poskytovatele zdravotních služeb na základě oprávnění dle § 15 citovaného zákona, kromě výslovně předvídaných výjimek. Zdravotní služby zahrnují metody účinné více či méně. Nemusí se jednat jen o homeopatii, ale například i o akupunkturu. Naopak nikdo zřejmě nebude pochybovat o neléčebném účinku aromaterapie, obdobně lidé nepovažují za léčbu ani užívání bylin. Pro posouzení toho, zda jde o zdravotní službu, není podstatné, kdo ji poskytuje, ale co je obsahem služby. Na poskytování homeopatie se nevztahuje ani smlouva o péči o zdraví podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“ nebo „o. z.“).

[4] Krajský soud napadené rozhodnutí stěžovatele zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Homeopatie podle jeho závěrů nespadá mezi obory zdravotní péče. Za zdravotnické služby lze považovat pouze takové činnosti, k jejichž výkonu lze (a je nutno) získat odbornou kvalifikaci v rámci stávajícího státem garantovaného vzdělávacího systému v oblasti zdravotnictví. Homeopatie je léčebná metoda alternativní medicíny. Pokud by zákonodárce zamýšlel podřadit homeopatii pod pojem zdravotní služba, jistě by tak spornou disciplínu do zákonné definice výslovně uvedl, což však neučinil. Zdravotní služba ve smyslu zákona o zdravotních službách představuje značně obecnou definici, která by mohla dopadat na nesčetné množství situací. Zejména v otázce správního trestání je však třeba hledat rozumný výklad tohoto ustanovení, aby nedocházelo k nadměrné regulaci. Nelze pominout též zásadu *in dubio pro libertate*. Homeopatie nespadá ani mezi předměty studia vyučované na lékařských fakultách. Stěžovatel vzdělávání v oblasti homeopatie neorganizuje ani nepodporuje. V případě homeopatie tedy nelze garantovat náležitou odbornou úroveň jejích poskytovatelů, jestliže tato metoda není obecně uznávána ani náležitě vyučována. Na poskytování homeopatie se vztahuje smlouva o péči o zdraví podle občanského zákoníku, která dopadá na jinou péči, než zdravotní péči poskytovanou provozovateli zdravotnických zařízení. To, že stěžovatelka zjišťovala zdravotní stav pacientů, okolnosti, jež měly nebo mohly mít vliv na jejich zdravotní stav, jakož i to, že doporučovala homeopatický přípravek, krajskému soudu nepostačovaly k zařazení homeopatie mezi zdravotní služby ve smyslu zákona o zdravotních službách.

[5] Stěžovatel podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost.

[6] Namítal nepřezkoumatelnost rozsudku krajského soudu. Soud nevysvětlil, v čem spatřuje tvrzenou absenci dostatečného zákonného základu pro správní trestání v materiálním smyslu, ani v čem spatřuje neurčitost a nejasnost právní úpravy. Účelem skutkových podstat správních deliktů není detailně a kazuisticky popsat všechny možné způsoby protiprávního jednání. Jedná-li se o poskytování zdravotních služeb bez oprávnění, není v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege*, pokud zákonodárce nespecifikuje všechny myslitelné způsoby neoprávněného poskytování zdravotních služeb. Postačí, je-li zjištěno, že konkrétní osoba poskytovala zdravotní službu a neměla k tomuto účelu oprávnění. To správní orgány učinily a své závěry zdůvodnily. Nepřezkoumatelný je i názor krajského soudu, že právní řád nezná definici homeopatie. Právní řád nezná definici většiny dalších jednotlivých metod, ať už konvenčních či nekonvenčních, a nikdo by se nepozastavoval nad jejich chápáním jako součástí zdravotních služeb.

[7] Ačkoliv homeopatie není oborem zdravotní péče, nemá to vliv na závěr, zda se v konkrétním případě jedná o zdravotní službu či nikoliv. Lékařská prohlídka všeobecného praktického lékaře za účelem vydání posudku k určitému účelu také není oborem péče (sama o sobě), přesto se jedná o součást činností všeobecného praktického lékaře a nepochybně o poskytování zdravotních služeb pacientovi. Homeopatie je metodou, nikoliv oborem. Není ani rozhodné, zda školení v homeopatii organizuje a podporuje sám stěžovatel či soukromé subjekty.

[8] Zákonná pravidla by měla být vykládána rozumně a s přihlédnutím ke smyslu a účelu sledovaného příslušnou normou, tomu však stěžovatel dostál. Žalobkyně byla podnikatelkou, která sebeprezentací mohla vyvolat dojem, že její péče je srovnatelná s péčí

zdravotnických profesionálů a že k tomuto účelu disponuje odborným vzděláním, které evokuje plnohodnotnou zdravotnickou kvalifikaci.

[9] Krajský soud ponechal bez povšimnutí mnoho aspektů věci, jako například ucelenost a znaky homeopatického léčení, jeho terminologii, registraci homeopatických přípravků podle zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), lékovou autoritou (u Státního ústavu pro kontrolu léčiv – dále jen „SÚKL"), vnímání homeopatie ze strany pacientů a poskytování homeopatie lékaři.

[10] Nesprávný a zčásti nepřezkoumatelný je i závěr krajského soudu o tom, že právní podklad činnosti homeopatů spočívá v úpravě smlouvy o péči o zdraví podle občanského zákoníku. Občanský zákoník sice takový smluvní typ zavedl, nicméně i takový výkon povolání či předmětu činnosti musí být legální. V České republice lze podnikat podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „živnostenský zákon"), případně podle zvláštních předpisů. Výkonem živnosti podle § 3 odst. 2 písm. a) živnostenského zákona však není ani činnost přírodních léčitelů. Pokud poskytování homeopatické péče a homeopatického poradenství není zdravotní službou, pak není zřejmé, oč se jedná a zda soud neaprobuje podnikatelskou činnost vykonávanou v rozporu se živnostenským zákonem.

[11] Žalobkyně se ve svém vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnila s odůvodněním rozsudku krajského soudu a nepovažovala rozsudek za nepřezkoumatelný. Pokud by bylo možné za zdravotní službu považovat jakoukoliv více či méně účinnou metodu, která má nebo může mít vliv na zdraví člověka, pak by pod definici zdravotní péče a zdravotních služeb spadaly činnosti jako poskytování masáží, trenérských služeb, případně dovedeno do absurdna služby kadeřnické. Homeopatie není obsahem zdravotnického vzdělávání na českých vysokých školách ani jiného zdravotnického vzdělávání v jakékoliv veřejnoprávní formě. Lékařské vzdělávání v homeopatii vedoucí k lékařské odborné způsobilosti tak neexistuje. Pod definici zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách spadají pouze odborné (konvenční) zdravotní služby, což dokládá i postoj zákonodárce, který do občanského zákoníku přijal úpravu smluvního typu péče o zdraví. Byl veden mimo jiné snahou zavést právní úpravu i pro jiné případy poskytování zdravotní péče, než jen poskytovatelem zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. V případě poskytování homeopatického poradenství se z hlediska živnostenského práva jedná o volnou ohlašovací živnost.

III. Postoupení věci rozšířenému senátu a názor postupujícího senátu

[12] Druhý senát Nejvyššího správního soudu, kterému byla věc přidělena, se rozhodl věc postoupit rozšířenému senátu. Dospěl k právnímu názoru, který se odchyluje od právního názoru vysloveného v dřívějším rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 6. 2017, č. j. 1 As 50/2017 – 32, č. 3598/2017 Sb. NSS (dále jen „*rozsudek Homepatie I.*"). V něm dospěl soud k závěru, že nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav (především pak soustavná činnost tehdejší žalobkyně jako homeopatky), a proto rozhodl o zrušení všech napadených rozhodnutí. Konkrétně NSS dospěl k závěru, že teprve po ustálení skutkového stavu přichází v úvahu jeho právní posouzení, tedy úvaha o tom, zda jednáním žalobkyně došlo k neoprávněnému poskytování zdravotních služeb. V nyní posuzované věci byl

nicméně skutkový stav zjištěn dostatečně. V rozsudku *Homeopatie I.* nicméně také NSS uvedl, že nepovažuje právní úpravu zdravotních služeb a zdravotní péče za příliš obecnou či nejednoznačnou, aby nebylo možné posoudit, zda relevantní skutek je, či není zdravotní službou ve smyslu zákona o zdravotních službách. Odmítl také argumenty žalobkyně, že je z principu vyloučeno, aby homeopatie mohla být kvalifikována jako zdravotní služba. Chybějící formální vzdělání v oboru homeopatie a fakt, že to není léčebná metoda *lege artis*, nemůže být relevantní, neboť jde právě o neoprávněné poskytování zdravotních služeb. Podstatné je pouze to, zda určité jednání naplní kritéria § 2 odst. 4 zákona o zdravotních službách či nikoli. Ačkoliv každá péče o lidské zdraví nenaplní skutkovou podstatu zdravotních služeb, nelze předem vyloučit, že k tomu v konkrétním případě nemůže dojít. Existence smluvního typu podle občanského zákoníku nemá vliv na veřejnoprávní požadavek oprávnění k poskytování zdravotních služeb, neboť uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.

[13] Postupující senát interpretuje rozsudek *Homeopatie I.* tak, že homeopatie je obecně vzato zdravotní službou podle zákona o zdravotních službách, a proto musí být poskytována jen v souladu s tímto zákonem, tj. mimo jiné zpravidla pouze tím, kdo má příslušné oprávnění, a její poskytování mimo rámec uvedeného zákona může být postihováno jako správní delikt podle § 115 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách. Dodatečná skutková zjištění správních orgánů mohou mít ve věci samé právní význam totiž jen tehdy, pokud by prokázání poskytování homeopatických praktik tehdejší žalobkyní mohlo vést k její odpovědnosti za správní delikt. Těmto závěrům svědčí i právní věta, s níž byl daný rozsudek publikován ve Sbírce rozhodnutí NSS.

[14] Druhý senát se s prvním senátem shoduje v tom, že není v rozporu se zásadou *nullum crimem sine lege*, pokud zákonodárce nespecifikuje všechny představitelné způsoby neoprávněného poskytování zdravotních služeb. Stejně tak souhlasí s tím, že právní úprava poskytování zdravotních služeb je vedena hledisky ochrany života a zdraví a stojí na principu výhrady poskytování zdravotních služeb výlučně na základě oprávnění. Aby však mohlo být o postihu uvažováno, musí jít o poskytování zdravotních služeb ve smyslu zákona o zdravotních službách.

[15] Jde o zásah do práva podnikat, jako do jedné z forem výdělečné činnosti garantované čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Poskytování zdravotních služeb je činnost, která může příjemci služeb způsobit závažnou újmu, je-li poskytnuta neodborně. Tyto služby jsou nezřídka poskytovány příjemci nacházejícímu se v intenzívních obavách o to, zda se uzdraví či dokonce zda nezemře. Často příjemce zdravotních služeb rozumí jen málo tomu, jaká je lékařská (tj. odborná) podstata poskytované služby a co rozhoduje o tom, zda jde o službu kvalitní. Je proto v diskreci zákonodárce, zda poskytování zdravotních služeb podrobí regulaci, včetně definování okruhu osob, které smí tyto služby poskytovat, i vymezením, co se uvedenými službami rozumí. Ve vědecké a lékařské komunitě panuje výrazně většinová shoda, že tzv. homeopatická léčba se neopírá o principy vědeckého a racionálního myšlení a není s to přesvědčivě doložit, že jí užívané léčebné metody jsou vůbec schopny v organismu příjemce (pacienta) způsobit fyzikální, chemické a biologické změny, které by mohly vést k uzdravení. Za typickou metodu homeopatické „léčby“ se považuje poskytování tzv. homeopatických léků, v nichž je domnělá účinná látka naředěna do takové míry, že je

zcela nepravděpodobné, aby pacient přijal do svého organismu i jen její nepatrné množství. Homeopatická „léčba“ se tedy neopírá o principy kauzality a o fyzikální, chemické a biologické působení látek přijímaných organismem pacienta jako účinná látka léku. Nelze jistě vyloučit, že přijetí homeopatického léku pacientem ve víře, že tento lék opravdu léčí, posílí obranyschopnost jeho organismu (placebo efekt). V každém případě však homeopatická „léčba“ stojí na principech zásadně odlišných od současné převažující vědecké metody myšlení a léčby.

[16] Úskalím homeopatie je, že se etablovala, přinejmenším u části potenciálních konzumentů zdravotních služeb, jako metoda jakoby vědecká, srovnatelná s „konvenční“ medicínou. Existuje i řada lékařů, kteří ji považují za léčebnou metodu. Homeopatická „léčba“ sama o sobě, podle toho, co o ní je známo, neškodí ani nepomáhá, kromě placebo efektu. Její nebezpečí však spočívá v tom, že pokud se na ni příjemce spolehne, a nevyužije „konvenčních“ léčebných metod, může se dostat do situace, že jeho nemoc či jiné zdravotní obtíže zůstanou ve skutečnosti neléčeny. To může vést ke zhoršení jeho zdravotního stavu, včetně nevratného.

[17] Zákonodárce s homeopatickou „léčbou“ v určité míře počítá. Homeopatické přípravky jsou zejména podrobeny podobnému režimu uvádění do oběhu jako „konvenční“ léčivé přípravky podle zákona o léčivech. Nicméně v rámci registračního řízení zákon nařizuje pouze zajistit, aby látky obsažené v homeopatických přípravcích byly zdraví neškodné, nikoliv to, aby byly prokázány jejich léčebné účinky. Obdobně by nepochybně mohl být regulován i okruh osob, které smí homeopatickou „léčbu“ provádět. Vzhledem k tomu, že homeopatie dokáže vzbudit dojem, že jde o metodu účinnou, mohlo by být vhodné zajistit, aby byla poskytována pouze těmi, kteří mají odbornost rozpoznat, že tento typ „léčby“ nebude v konkrétním případě dostačující a že bude třeba jej doplnit léčbou „konvenční“. Stejně tak je na vůli zákonodárce, aby umožnil její poskytování v režimu běžné volné živnosti nebo jako svobodné povolání, stejně jako věštectví, čarodějnictví či jakékoli jiné podobné činnosti opírající se podle dostupných vědeckých poznatků toliko o subjektivní přesvědčení (víru) příjemců těchto služeb v jejich účinnost. Též záleží na diskreci zákonodárce, jakému režimu budou podrobeny praktiky, které sice mají povahu fyzikálního, chemického či biologického působení látek přijímaných organismem pacienta, jejichž účinky však neprošly ověřováním pomocí metod užívaných „konvenční“ lékařskou vědou a jsou založeny spíše na tradici, obecné lidské zkušenosti či individuálních poznatcích jednotlivců (například bylinkářství, různé cvičební nebo dietní praktiky, akupunktura aj.).

[18] Tyto regulace však musí být jasně vyjádřeny v zákoně. Vyžaduje to čl. 26 odst. 2 Listiny, ve spojení s obecnými ustanoveními Listiny, požadujícími stanovení podmínek a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností zákonem. Tím spíše je třeba jednoznačného zakotvení veřejnoprávní deliktní odpovědnosti. Tak tomu však v současné době, podle názoru druhého senátu, není. Zákonodárce zákonnou regulací upravil pouze část oblasti homeopatické „léčby“, a sice registraci homeopatických prostředků. Ze zákona o zdravotních službách však neplyne, že by se na homeopatickou „léčbu“ vztahovala přísná regulace jím upravená.

[19] Zákon o zdravotních službách nejprve obecně definuje zdravotní služby a zdravotní péči. Dále rozlišuje druhy zdravotní péče podle její časové naléhavosti, podle účelu poskytnutí a různé formy zdravotní péče. Další zákony podrobně upravují kvalifikaci příslušných zdravotních profesionálů. O homeopatické „léčbě“ zákon výslovně nehovoří. V zákoně však existují ustanovení, z nichž lze vcelku bezpečně dovodit, že zákonodárce homeopatickou „léčbu“ mezi zdravotní služby zařadit nezamýšlel. Těmi jsou zejména ustanovení upravující požadavek na odborné poskytování zdravotních služeb, tedy podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů. Zákon se tedy vztahuje jen na takové aktivity směřující k zachování či zlepšení zdravotního stavu fyzické osoby nebo ke zmírnění jejích útrap, které splňují tato pravidla. Poskytování homeopatické „léčby“ takovou aktivitou podle výrazně převažujícího mínění vědecké a lékařské komunity není.

[20] Druhý senát proto uzavřel své úvahy tím, že podle právního stavu rozhodného pro projednávanou věc není poskytování homeopatické „léčby“ zdravotní službou podle zákona o zdravotních službách. Jako takové proto nemohlo být postihováno pro správní delikt podle tehdejšího § 115 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách.

IV. Vyjádření účastníků řízení a *amicorum curiae*, stanovisko České lékařské komory

[21] Žalobkyně se k usnesení o postoupení věci rozšířenému senátu stručně vyjádřila tak, že s usnesením druhého senátu souhlasí. Podáním ze dne 22. 8. 2019 žalobkyně sdělila, že by rozšířený senát měl vzít též v úvahu, že text návrhu zákona o léčitelských službách, který je v současné době připravován Ministerstvem zdravotnictví tyto služby tak, že jsou vedeny snahou zlepšit stav člověka zejména odstranit nemoc, přičemž jejich poskytování nemá vědecký základ. Mezi léčitelské služby podle připravovaného návrhu má spadat rovněž praktikování homeopatie.

[22] Stěžovatel se k usnesení o postoupení věci rozšířenému senátu nevyjádřil.

[23] Společné vyjádření k věci jako přátelé soudu (*amici curiae*) zaslali představitelé lékařské i nelékařské homeopatické praxe, konkrétně MUDr. L. F., předseda České lékařské homeopatické společnosti, občanského sdružení, Ing. V. H., předseda Společenství českých homeopatů, z. s., Ing. A. S., jednatel společnosti Homeopatická fakulta s klinikou s. r. o., a Ing. I. V., pořádající kurzy homeopatie Uroboros. Chtěli upozornit na skutečnosti, které mohou ovlivnit výklad práva a kterým se v dosavadním průběhu obou soudních řízení nedostalo potřebné pozornosti.

[24] K institutu přítele soudu *(amici curiae)* rozšířený senát uvádí, že není v soudním řádu správním výslovně zakotven. Jedná se nicméně o institut vysokými soudy běžně užívaný (k rozhodovací praxi Ústavního soudu viz například nálezy ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08, ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, nebo ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 16/14; k rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva viz například rozsudek velkého senátu S.A.S. v. Francie ze dne 1. 7. 2014, stížnost č. 43835/11 [odstavec 8 uvádí, které nevládní organizace podaly soudu svá stanoviska k věci], dále viz pravidlo 37 Pravidel Nejvyššího soudu USA dostupné na: https://www.supremecourt.gov/ctrules/2019RulesoftheCourt.pdf [cit. 18. 9. 2019]). Jde o případy, ve kterých se osoba, která není účastníkem řízení, ani osobou zúčastněnou na

řízení, obrátí na soud se svým pohledem na projednávanou věc. Rozšířený senát shledal, že není důvod, aby takto zaslané stanovisko nemohl při svém rozhodování zohlednit. Podle § 74 odst. 1 věty poslední s. ř. s. může v rámci projednání žaloby předseda senátu uložit i jiným osobám nebo úřadům, aby mu mj. sdělily své stanovisko k věci. Může-li si tedy soud stanoviska sám aktivně vyžádat, není důvod, aby také nepřijal taková stanoviska, která si sice aktivně nevyžádal, ale shledá je za přínosná pro rozhodovanou věc. Je to stále soud, který rozhoduje o tom, zda k takovému stanovisku přihlédne nebo nikoliv, aniž by bylo jeho povinností o tom podatele vůbec vyrozumívat. Soud si totiž vybírá, koho za svého přítele bude chtít považovat. Pokud bude mít v úmyslu ze zaslaného stanoviska při rozhodování vycházet, musí v rámci zajištění práva na spravedlivý proces dát účastníkům řízení a osobám zúčastněným na řízení možnost se k němu vyjádřit. Přihlédnutí ke stanovisku *amici curiae* může být na místě zejména tehdy, pokud v rozhodované věci budou řešeny právní otázky, které výrazněji přesahují zájmy konkrétního účastníka řízení, zároveň bude *amicus curiae* přinášet takové argumenty, které prozatím nebyly uváděny, a půjde o osobu, která má k věci s ohledem na konkrétní okolnosti buď faktický vztah nebo disponuje odbornými znalostmi vztahujícími se k projednávané věci.

[25] Tyto podmínky shledal rozšířený senát u stanoviska zaslaného osobami uvedenými v bodě [23] za naplněné, a proto k němu přihlédl poté, co umožnil účastníkům řízení se k němu vyjádřit.

[26] *Amici curiae* ve svém stanovisku uvedli, že cílem regulace zdravotní služby je poskytnout nemocným pacientům vysoký režim ochrany jejich zdravotních zájmů a potřeb. Proto má být použita pouze tam, kde je tento režim ochrany nemocných potřebný s ohledem na konkrétní, známé a prokazatelné okolnosti. I žalovaný definuje na svých internetových stránkách zdravotní službu jako mj. takovou, která má cennost výsledku služby pro spotřebitele.

[27] Právní důsledky definice určité služby jako zdravotní jsou závažné. Je totiž zajištěn režim vysoké ochrany pacientů. Ten je podmíněn též získáním příslušného vzdělání konvenční medicíny. Pokud by tedy byla homeopatie považována za zdravotní službu, mohli by ji poskytovat pouze lékaři. V ČR působí několik homeopatických škol, na kterých se převážně vzdělávají nelékaři. Vychází doposud z toho, že budou moci nabyté vědomost svobodně uplatňovat v praxi. Případný odlišný výklad by znamenal ztrátu většiny studentů homeopatických škol a některé by pravděpodobně zanikly. Na těchto školách se však zároveň vzdělávají lékaři, neboť nemají možnost získat vzdělání v homeopatii na lékařských fakultách. Česká lékařská společnost J. E. Purkyně (dále jen „ČLS JEP“) v roce 1996 vyloučila Českomoravskou homeopatickou společnost ze svých řad pro nevědeckost. Soudě podle velmi negativních postojů ČLK a odborné lékařské veřejnosti vůči homeopatii se nedá ani v budoucnu se vzděláváním lékařů v homeopatii na lékařských fakultách počítat. Pokud by rozšířený senát dospěl k závěru, že se o zdravotní službu jedná, výsledkem by bylo, že ji budou smět provádět pouze lékaři, kteří však paradoxně nebudou mít možnost dlouhodobého systematického vzdělávání v homeopatii.

[28] Kontrolní orgány začaly svůj restriktivní výklad práva vůči homeopatii a homeopatům-nelékařům prosazovat v praxi náhle a nepředvídatelně a nikoliv v návaznosti na předcházející změnu právních předpisů. Orgány státní správy svou vlastní letitou

nečinností uvedly veřejnost do stavu dobré víry, že výkon homeopatie nelékaři je v souladu s právními předpisy ČR. Také neinformovaly adepty homeopatického studia o této významné skutečnosti.

[29] Homeopatie tak, jak je tradičně prováděna, je pohledem současné vědy a zákonodárce metodou bez jakékoliv vědecky prokázané účinnosti. Uznávaný je pouze placebo efekt této léčby (viz např. stanovisko vědecké rady ČLK z 12. 7. 1993, což je jediný okamžik, kdy se vědecká rada postavením homeopatie v medicíně přímo zabývala). Ten může být u některých onemocnění, příznaků a skupin pacientů dosažen (téměř libovolnou metodou) s pravděpodobnost 60 až 70 %. To jsou velmi uspokojivé léčebné výsledky. V jiných případech jsou naopak výsledky téměř nulové. Terapeutické využívání placebo efektu tak pohledem vědy, zákonodárce i konvenční medicíny může být (u vhodných indikací) velmi cennou službou pro nemocné pacienty. V tom však nelze spatřovat žádnou výjimečnost právě u homeopatie oproti dalším léčitelským metodám. Pokud je homeopatie pohledem stěžovatele pro pacienty dostatečně cennou zdravotní službou pro své účinné využívání placebo efektu, pak by měly být ze stejného důvodu jako zdravotní služby kvalifikovány všechny služby tzv. alternativní medicíny. Zdravotní riziko pro pacienty pohledem vědců a zákonodárce nepředstavují homeopatické léčivé přípravky, údajně pouhé kuličky cukru, ale pouze nepřípustné časové prodlevy v řádné diagnostice a léčbě u vážněji nemocných pacientů. V tomto ohledu je na tom homeopatie ale opět stejně jako všechny ostatní alternativní léčebné metody, jako například tradiční čínská medicína nebo ájurvéda. Nikdo nezpochybňuje, že toto riziko mohou pacienti dobrovolně přijmout a o své vůli jej podstoupit, pokud o jeho existenci budou řádně informováni, jako se tomu děje v mnoha jiných podobných případech ve svobodné demokratické společnosti. Často navíc probíhá souběžně konvenční léčba. V takovém případě žádné riziko neexistuje. Rizikem by teoreticky mohly být i vadně vyrobené homeopatické léčivé přípravky. Pak by se však jednalo o vadu způsobenou výrobcem, nikoliv předepisující osobou. Navíc je toto riziko mnohonásobně nižší než například riziko intoxikace či riziko alergických reakcí pacientů při bylinné terapii či při aromaterapii. Výrazně rizikovější je i nakažení se z potravin.

[30] Pohledem své vlastní teorie a praxe je homeopatie léčebná metoda, která k dosažení účinků využívá ovlivňování tzv. vitální síly či vitální energie člověka (tzv. dynamis). Dynamis je síla či jev, který současná věda nikdy neprokázala. Homeopatie je tzv. energo-informační medicínou, jejíž mechanismus účinku se proto nezakládá na účinku jakýchkoliv atomů či molekul a na jejich interakcích s jinými chemickými či biologickými strukturami lidského organismu. Homeopatie, prostřednictvím homeopatických léčiv, předává energetickým vrstvám lidského těla (tzv. vitálnímu tělu) informace. Jedná se o zvláštní informace pravděpodobně typu komplexních vibračních vzorců uchovávaných v energetických polích, jejichž existenci současná věda taktéž neprokázala, a proto pro ni vůbec neexistují. Mechanismus účinku homeopatických léčiv má některé společné základy s různými esoterickými teoriemi, s principy uznávanými v některých náboženských systémech a v různých tzv. spirituálních směrech a filozofiích. Všechny tyto směry, proudy a systémy se společně vyznačují tím, že jsou současnou vědeckou obcí označovány za neprokázané a zcela nevědecké. Účinky homeopatických léčiv jsou, nahlíženo optikou mechanismu účinku, mnohem blíže energetickému léčitelství než současné farmakologii. Homeopaté se na pacienty a jejich potíže i na příčiny těchto potíží dívají zcela jinou optikou, která je v mnoha ohledech neslučitelná se standardy konvenční medicíny. Lékaři,

kteří uznávají konvenční medicínu a její současná vědecká dogmata, nemohou konzistentně současně uznávat homeopati a její dogmata a platí to i naopak. Jde o hluboký ideový rozpor. Sloučit tyto dvě navzájem kritické názorové pozice současně v jednom člověku je velmi obtížné. Homeopaté samozřejmě věří, že homeopatické léky mají vlastní specifickou účinnost. Jejich správný výběr, určení vhodného dávkování a průběžné změny při probíhající léčbě jsou součástí velmi rozsáhlých znalostí a složité teorie, která si nezadá s rozsahem znalosti klinické farmakologie, kterou se učí student klasického všeobecného lékařství na lékařských fakultách.

[31] Pokud rozšířený senát kvalifikuje homeopatii jako zdravotní službu, dojde k významnému omezení dostupnosti homeopatické léčby v ČR pro běžného občana. To zasáhne všechny pacienty v ČR hledající celostní holistickou homeopatii v podobě, jak ji definoval její zakladatel Christian Friedrich Samuel Hahnemann.

[32] Lékař, který léčí pacienty, je podle zákona o zdravotních službách povinen postupovat tzv. *lege artis*, tedy podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů. Dle vyjádření odborných zdravotnických a lékařských institucí v ČR přesně to homeopatie není. Pokud by byla homeopatie zdravotní službou, pak nebude moci například pediatr doporučit jako první volbu homeopatickou léčbu dítěte s teplotou, ale běžnou chemickou léčbu. Pokud lékař použije homeopatii jako metodu první volby a homeopatický lék jako lék první volby, vždy značně riskuje, protože používá nevědeckou metodu a používá lék, u kterého nikdo neověřil jeho účinnost – používá placebo.

[33] Stejně tak, pokud by homeopatie byla zdravotní službou, pak nepůjde o nadoborovou disciplínu, ale bude vždy spojena se základní specializací lékaře. V některých lékařských specializacích homeopaté zcela chybí nebo se pohybují v řádu jednotek v ČR. Navíc je prostřednictvím homeopatie často řešena emoční nevyrovnanost, kterou ani nemusí být možné pod konkrétní obor zařadit. Systém specializací v konvenční medicíně je opak celostního pojetí, které je základním atributem klasické homeopatie. Proto také celostní homeopatii v současné době praktikují v podstatě výlučně homeopaté nelékaři. Lékaři pak pouze v rámci svého oboru a odvozeně od diagnózy konvenční medicíny. Pokud bude tedy homeopatie kvalifikována jako zdravotní služba poskytovaná pouze lékaři, pro pacienty prakticky zanikne možnost navštívit klasického celostního homeopata.

[34] Někdy je argumentováno, že jedním z důvodů právní kvalifikace homeopatie jako zdravotní služby je to, že homeopatické léčivé přípravky jsou léčivy ve smyslu zákona o léčivech a některé jsou dokonce registrovány jako léčivé přípravky vázané pouze na předpis lékaře. Tato výjimečná situace (mezi metodami alternativní medicíny) vytváří silný dojem, že homeopaté pracují s obzvláště účinnými výrobky a substancemi, které vyžadují zvláštní odborný režim své indikace a dávkování. O právní kvalifikaci nerozhodují skutečné a vědecky prokazatelné vlastnosti výrobků, ale to, pro jaké spotřebitele je určena, zde tedy pro nemocné. Proto zařazení i zcela neúčinných homeopatik pod léčivé přípravky je z pohledu zákonodárce správné a smysluplné. Skutečnost, že homeopatické přípravky jsou registrovány SÚKL jako léčivé přípravky, je tak nepřijatelným argumentem k právní kvalifikaci homeopatie jako zdravotní služby. Pokud jsou některé homeopatické prostředky vázány pouze na lékařský předpis, pak to je důsledkem naprosto dysfunkčního výkonu státní správy prováděné ustáleně Státním ústavem pro kontrolu léčiv. Jaké léky

mají být vydávány na lékařský předpis, je uvedeno v zákoně o léčivech. Smysluplnou odpověď, proč některá homeopatika podle SÚKL tuto definici naplňují a jiná nikoliv, nelze nalézt. Fakticky rozhoduje o způsobu registrace léčivého přípravku především obsah žádosti registrujícího subjektu (soukromé právnické osoby). Jaký způsob výdeje pro svůj léčivý přípravek výrobce chce, o ten požádá, a ten mu obvykle SÚKL schválí.

[35] Závěrem svého vyjádření *amici curiae* uvedli, že neexistuje žádný oprávněný a legitimní důvod, proč by právě homeopatie měla být, na rozdíl od všech ostatních léčitelských služeb jako například tradiční čínské medicíny a ájurvédy, zdravotní službou. Pod institut zdravotní služby patří buď úplně všechny tyto služby z důvodu, že jsou poskytovány nemocným pacientům (pak je ale zcela nesmyslný návrh nového zákona o poskytování léčitelských služeb, dle kterého nejsou zdravotní službou), nebo homeopatie taktéž nepatří mezi zdravotní služby.

[36] Rozšířený senát si dále v souladu s § 74 odst. 1 větou poslední s. ř. s. vyžádal stanovisko ČLK. Z něj vyplynulo, že ČLK není schopna s ohledem na odstup času ověřit, zda její vědecká rada v roce 1993 označila homeopatii za léčebnou metodu. V současném složení však Vědecká rada ČLK zastává konstantní a konsensuální názor, že homeopatii nelze považovat za léčebnou metodu, neboť neexistují vědecky ověřené poznatky o její účinnosti. Homeopatie není zdravotní službou, ale pouze službou léčitelskou, a proto na ni nemůže dopadat ani požadavek na poskytování na náležité odborné úrovni. ČLK nahlíží na poskytování homeopatických služeb, jako na poskytování jakýchkoliv jiných léčitelských služeb. Nejde o medicínu založenou na důkazech. Svým členům ČLK výkon homeopatie v rámci či vedle výkonu jejich lékařského povolání nijak neomezuje či nezakazuje, ale s ohledem na uvedené je v tom ani nijak nepodporuje. Pokud jde o vzdělávání, pak Vědecká rada ČLK v roce 2016 vydala stanovisko, na základě kterého nedoporučila zařazovat do celoživotního vzdělávání lékařů garantovaného ČLK vzdělávací akce, které obsahují přednášky z homeopatie, čínského léčitelství a z dalších nevědeckých léčitelských metod. Stanovisko je v praxi plně respektováno, a proto ČLK vzdělávání v oblasti homeopatie neorganizuje. Mimo tento systém nelze vyloučit existenci takových kurzů, nicméně ČLK nemá s těmito vzdělávacími akcemi nic společného a ani nevede jejich jakoukoliv evidenci. ČLK ani není známo, že by homeopatie byla předmětem výuky na lékařských fakultách, ale pro ověření této informace by bylo nezbytné obrátit se na jednotlivé lékařské fakulty.

[37] Vyjádření *amicorum curiae* i ČLK bylo zasláno účastníkům řízení k případnému vyjádření, čehož nevyužili.

V. Právní názor rozšířeného senátu

V.1 Pravomoc rozšířeného senátu

[38] Podle § 17 odst. 1 věty první s. ř. s., *[d]ospěje-li senát Nejvyššího správního soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, postoupí věc k rozhodnutí rozšířenému senátu*.

[39] Rozšířený senát se musel nejprve zabývat otázkou, zda první senát v rozsudku *Homeopatie I.* vyslovil právní názor, že homeopatie může být zdravotní službou, neboť právě od tohoto názoru se chce druhý senát odchýlit. To může být poněkud sporné, neboť první senát v posuzované věci dospěl k závěru, že skutková zjištění, z nichž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemají oporu ve správním spisu, respektive skutkový stav, který vzal správní orgán za základ napadeného rozhodnutí, vyžaduje zásadní doplnění dle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s. Správnímu orgánu první senát mimo jiné vytkl, že existují důvodné pochybnosti o tom, co vlastně bylo obsahem „*homeopatického poradenství*". Nicméně, jak již rozvedl druhý senát v postupovacím usnesení (viz bod [12] tohoto rozsudku), je zřejmé, že první senát vycházel zároveň z toho, že homeopatie může představovat zdravotní službu naplňující definiční znaky zákona o zdravotních službách. Zejména uvedl, že nelze přisvědčit názoru žalobkyně, že je z principu vyloučeno, aby se homeopatie mohla kvalifikovat jako zdravotní služba. Tento závěr je pak také jednoznačně vyjádřen v právní větě publikované ve Sbírce rozhodnutí NSS pod publikačním č. 3598/2017. Její první část zní: „*Homeopatie za splnění zákonných podmínek může být zdravotní službou.*" Druhý senát zastává opačný názor, tedy že homeopatie z povahy věci být zdravotní službou nikdy nemůže.

[40] Zároveň je zřejmé, že druhý senát potřebuje tuto otázku zodpovědět pro posouzení věci, neboť pokud by mělo platit, že homeopatie nemůže být nikdy zdravotní službou, pak by vůbec nepřicházelo v úvahu, aby mohla být žalobkyně potrestána za správní delikt spočívající v neoprávněném poskytování zdravotních služeb, pokud jde o výkon homeopatie.

[41] Rozšířený senát si musel jako předběžnou otázku posoudit též kasační námitku nepřezkoumatelnosti rozsudku krajského soudu, což ostatně musel učinit i předkládající senát. Pokud by totiž byl rozsudek krajského soudu skutečně nepřezkoumatelný, pak by nepřicházel v úvahu jeho věcný přezkum (viz např. usnesení rozšířeného senátu ze dne 15. 1. 2008, č. j. 2 As 34/2006 - 73, č. 1546/2008 Sb. NSS, ve věci *AQUA SERVIS*), a tedy by ani nebyla dána pravomoc rozšířeného senátu ve věci rozhodovat. Stěžovatel krajskému soudu zejména vytýká, že nevysvětlil, v čem spatřuje nedostatečný zákonný základ pro správní trestání a proč by mělo být důvodem zrušení jeho rozhodnutí to, že právní řád nezná definici homeopatie. S tím se však rozšířený senát neztotožňuje. Krajský soud vycházel v rozsudku z toho, že aby mohl být někdo postižen za správní delikt spočívající v neoprávněném poskytování zdravotních služeb, musí zdravotní službu poskytovat. Pokud pak krajský soud podrobně vysvětlil, proč homeopatii za zdravotní službu nepovažuje, je zřejmé, že nepovažoval za naplněnou ani skutkovou podstatu daného správního deliktu. Krajský soud své rozhodnutí ani nezaložil na tom, že právní řád nezná definici homeopatie. Jednalo se o pouhé konstatování, že zákonná definice chybí. Následuje však stručná definice homeopatie, kterou považoval krajský soud za obecně známou. Ta navíc nebyla jakkoliv v rozporu s definicí homeopatie, kterou ve svém rozhodnutí použil i stěžovatel. Rozšířený senát neshledal ani jiné důvody nepřezkoumatelnosti rozsudku krajského soudu.

[42] Pravomoc rozšířeného senátu je tedy dána.

V.2 Vlastní posouzení sporné právní otázky

[43] Právní otázka, kterou má rozšířený senát posoudit, spočívá ve výkladu pojmu *zdravotní služba* podle zákona o zdravotních službách v souvislosti se správním trestáním za neoprávněné poskytování zdravotních služeb, pokud jde o poskytování homeopatie, jako jedné z forem tzv. komplementární či alternativní medicíny.

[44] Podle § 115 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách platilo, že právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba se dopustí správního deliktu tím, že *v rozporu s § 11 odst. 2 poskytuje zdravotní služby bez oprávnění k poskytování zdravotních služeb*. Obdobně byla formulována v § 114 odst. 1 písm. a) skutková podstata přestupku fyzické osoby. Kromě toho, že pojem správního deliktu u právnických nebo podnikajících fyzických osob byl nahrazen pojmem přestupek, do současnosti k žádné jiné změně v dané úpravě nedošlo.

[45] Podle § 11 může zdravotní služby poskytovat buď poskytovatel zdravotních služeb a to pouze zdravotní služby uvedené v jemu uděleném oprávnění k poskytování zdravotních služeb (§ 11 odst. 1) nebo jiná osoba, ta však jen za podmínek uvedených v § 11 odst. 2. Jde například o poskytování odborné první pomoci nebo o poskytování zdravotní služby v zařízeních sociálních služeb podle zákona o sociálních službách.

[46] Definice zdravotních služeb je obsažena v § 2 odst. 2 zákona o zdravotních službách. Zdravotní službou je v prvé řadě [podle písm. a) citovaného ustanovení] *poskytování zdravotní péče podle tohoto zákona zdravotnickými pracovníky, a dále činnosti vykonávané jinými odbornými pracovníky, jsou-li tyto činnosti vykonávány v přímé souvislosti s poskytováním zdravotní péče*. Další zdravotní služby tam vymezené jsou *[k]onzultační služby, jejichž účelem je posouzení individuálního léčebného postupu, popřípadě navržení jeho změny nebo doplnění, a další konzultace podporující rozhodování pacienta ve věci poskytnutí zdravotních služeb prováděné dalším poskytovatelem zdravotních služeb (dále jen „poskytovatel“) nebo zdravotnickým pracovníkem, kterého si pacient zvolil*. Jedná se tedy o zajištění práva pacienta na druhý názor. Zdravotní služby dále jsou například nakládání s tělem zemřelého nebo zdravotnická záchranná služba. Je zřejmé, že ze zdravotních služeb, které zákon uvádí, by homeopatie mohla představovat pouze poskytování zdravotní péče, případně konzultační služby, které se ale opět týkají zdravotních služeb podle tohoto zákona. Za zdravotní služby jsou podle § 2 odst. 3 zákona o zdravotních službách také považovány zdravotní služby poskytované podle některých dalších zákonů. O takové služby však také zjevně nejde.

[47] Podle § 2 odst. 4 zákona o zdravotních službách se zdravotní péčí rozumí:

a) soubor činností a opatření prováděných u fyzických osob za účelem

1. předcházení, odhalení a odstranění nemoci, vady nebo zdravotního stavu (dále jen „nemoc“),

2. udržení, obnovení nebo zlepšení zdravotního a funkčního stavu,

3. udržení a prodloužení života a zmírnění utrpení,

4. pomoci při reprodukci a porodu,

5. posuzování zdravotního stavu,

b) preventivní, diagnostické, léčebné, léčebně rehabilitační, ošetřovatelské nebo jiné zdravotní výkony prováděné zdravotnickými pracovníky (dále jen „zdravotní výkon“) za účelem podle písmene a).

S účinností od 1. 6. 2017 bylo přidáno ještě písm. c), které s homeopatií nijak nesouvisí, neboť jde o odborné lékařské vyšetření podle zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

[48] Je zřejmé, že doslovná zákonná definice zdravotní péče je velmi široká a za použití gramatického výkladu by pod ni bylo možné podřadit i homeopatii. I jejím účelem je totiž například odhalení a odstranění nemoci nebo posuzování zdravotního stavu. Na druhou stranu je evidentní, že ryze gramatický výklad vede ke zjevně absurdním závěrům, na které poukázal již druhý senát v předkládacím usnesení a souhlasí s nimi ostatně i stěžovatel. K udržení zdravotního a funkčního stavu totiž nepochybně slouží například i služby sportovních trenérů nebo výživových poradců, ke zmírnění utrpení jistě bude přispívat i duchovní péče[1] nebo k předcházení nemocem slouží i vydatný odpočinek například v relaxačním hotelovém zařízení či v sauně. Je tak zcela zřejmé, že zákonodárce nemohl mít na mysli to, že by všechny tyto činnosti, které naplňují formální definiční znaky zdravotní péče, mohly být považovány za zdravotní služby, k jejichž poskytování je nezbytné oprávnění k poskytování zdravotních služeb.

[49] Je nicméně také zřejmé, že zejména při posuzování možné deliktní odpovědnosti za neoprávněné poskytování zdravotních služeb nelze vyjít z doslovného výkladu § 2 odst. 2 písm. a) zákona o zdravotních službách. Ten totiž za zdravotní službu označuje pouze takovou zdravotní péči, která je mj. poskytována podle tohoto zákona zdravotnickými pracovníky. Při ryze gramatickém výkladu by totiž nemohlo nikdy dojít k naplnění skutkové podstaty správního deliktu (přestupku) poskytování zdravotní služby bez oprávnění k poskytování zdravotních služeb. Zdravotní službou by totiž mimo jiné podle této definice byla pouze ta zdravotní péče, která je poskytovaná podle tohoto zákona, tedy mj. na základě oprávnění k poskytování zdravotních služeb. Jakékoliv zdravotní služby poskytované bez oprávnění by tedy nebyly poskytovány podle tohoto zákona. Nicméně ani takový výklad, že by mělo být postihováno neoprávněné poskytování zdravotní péče, která je poskytována podle zákona, s výjimkou chybějícího povolení k poskytování zdravotních služeb, opět nevede k rozumným závěrům. Muselo by totiž jít alespoň o péči poskytovanou zdravotnickými pracovníky. Správní delikt (přestupek) by tak mohly spáchat pouze osoby, které by péči poskytovaly jako zdravotničtí pracovníci samy, nebo by k jejich poskytování použily zdravotnické pracovníky. Naopak ti, kteří by k poskytování fakticky zdravotních služeb užili osoby, které nejsou zdravotnickými pracovníky, by nemohli být postiženi. Ohrožení pacientů je však zjevně větší, pokud by služba zasahující do jejich zdraví byla poskytována osobami bez zdravotnického vzdělání, než pokud je poskytována osobou s potřebným vzděláním, ačkoliv bez příslušného oprávnění. Nedává žádný rozumný smysl, že by toto byl záměr zákonodárce.

[50] Gramatický výklad tedy sám o sobě nevede k odpovědi na otázku, jaké činnosti, naplňující obecnou definici zdravotní péče, mají být považovány za zdravotní služby, které

[1] K přehledu tvrzených účinků na zdraví v souvislosti s činností církví a náboženských společností (například účinek modlitby na zdraví) srovnej Telec, I. Duchovní léčba jako náboženský úkon. In: *Zdravotnické právo a bioetika* [online]. 3.10.2017 [cit. 31.7.2019]. Dostupné z: https://zdravotnickepravo.info/duchovni-lecba-jako-nabozensky-ukon/ © Ústav státu a práva, v. v. i.

mohou být poskytovány pouze na základě oprávnění k poskytování zdravotních služeb a jejichž poskytování bez tohoto oprávnění lze postihovat jako přestupek (správní delikt).

[51] Pokud jde o historický výklad, pak z důvodové zprávy k zákonu o zdravotních službách (sněmovní tisk č. 405, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu) plyne, že důvodem jeho přijetí byla zejména do té doby existující roztříštěnost a zastaralost právní úpravy poskytování zdravotních služeb. Jako problém byl označen mimo jiné fakt, že dosavadní právní předpisy neobsahují přesnou definici zdravotní péče, a proto orgány veřejné správy na úseku zdravotnictví neustále řeší otázky, zda činnost některého subjektu je nebo není zdravotní péčí, a tedy zda daný subjekt má nebo nemá mít oprávnění k poskytování zdravotní péče. K definici zdravotních služeb se nicméně o záměru zákonodárce nelze dozvědět o mnoho více, než vyplývá ze zákonného textu. V důvodové zprávě je však mimo jiné uvedeno: *„Pojem zdravotní služby je pojem vztahující se k poskytování zdravotní péče; poskytování zdravotní péče je možné pouze jako poskytování zdravotních služeb a opačně – poskytování zdravotních služeb je definováno jako* ***poskytování zdravotní péče a dalších odborných činností*** *podle tohoto zákona, a to vlastním jménem a na vlastní odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb.“* (Zvýraznění doplnil rozšířený senát.) Z toho lze dovodit, že i poskytování zdravotní péče je považováno za činnost odbornou.

[52] Podstatným pro pochopení smyslu zákona je však zejména § 45 odst. 1 zákona o zdravotních službách, podle něhož poskytovatel zdravotních služeb *je povinen poskytovat zdravotní služby* ***na náležité odborné úrovni*** *(...).*(Zvýraznění doplnil rozšířený senát.)

[53] To, co se rozumí odbornou úrovní pro účely zákona o zdravotních službách, pak vyplývá z § 4 odst. 5 zákona, podle nějž *náležitou odbornou úrovní se rozumí poskytování zdravotních služeb* ***podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů,*** *při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.* (Zvýraznění doplnil rozšířený senát.) Lze to dovodit i z již citovaného § 2 odst. 2 písm. a), podle nějž má být zdravotní péče poskytována zdravotnickými nebo jinými odbornými pracovníky.

[54] Zákony upravujícími zdravotnická povolání jsou zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta (dále jen „zákon o lékařských zdravotnických povoláních“), a zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních). Tyto zákony vyžadují pro výkon daných povolání odbornou způsobilost spočívající zejména v absolvování příslušného vzdělání, zpravidla na vysokých školách (viz část druhou až čtvrtou zákona o lékařských zdravotnických povoláních a § 5 až § 21c zákona o nelékařských zdravotnických povoláních). Příslušníci těchto profesí jsou povinni se celoživotně vzdělávat. Podle § 22 zákona o lékařských zdravotnických povoláních (obdobně též v § 53 zákona o nelékařských zdravotnických povoláních) pak *celoživotní vzdělávání je průběžné obnovování vědomostí, dovedností a způsobilosti odpovídající získané odbornosti* ***v souladu s rozvojem oboru a nejnovějšími vědeckými poznatky*** (Zvýraznění doplnil rozšířený senát.).

[55] To, že rozhodující má být vědecky ověřená účinnost poskytované služby, lze vypozorovat i z opakovaného projednávání zařazení „tradiční čínské medicíny“ mezi odbornosti podle zákona o nelékařských zdravotnických povoláních. Novelou zákona o nelékařských zdravotnických povoláních č. 201/2017 Sb. byl mezi zdravotnická povolání zařazen terapeut a specialista tradiční čínské medicíny. K zavedení těchto povolání mezi zdravotnická povolání došlo na základě pozměňovacího návrhu poslance R. V., který při jeho předložení poukázal na proběhlý seminář na půdě Poslanecké sněmovny k tradiční čínské medicíně. V době podání návrhu zjevně vycházel z toho, že její účinky vědecky prokázány jsou. Při podání návrhu totiž poukazoval na neodbornost některých osob praktikujících tradiční čínskou medicínu, přičemž této neodbornosti je třeba zabránit, na přednesy odborníků z předních univerzit, jakož i na udělení Nobelovy ceny za medicínu a fyziologii v roce 2015 čínské vědkyni Tchu Jou-jou, která při výzkumu léku na malárii vyšla ze starých čínských herbalistických textů (stenoprotokol z jednání Poslanecké sněmovny ze dne 24. 2. 2017). Uvedená úprava však byla relativně krátce po nabytí účinnosti (1. 9. 2017) k 28. 12. 2018 zrušena další novelou zákona o nelékařských zdravotnických povoláních (č. 284/2018 Sb.). Novela byla přijata na základě senátního návrhu zákona. Podle názoru senátorů předkládajících tento návrh, nebyla vědecky prokázána účinnost „tradiční čínské medicíny“. Právě proto by neměl být čínskému léčitelství přiznán status medicínského oboru. Navíc je zvýhodněno čínské léčitelství oproti jiným léčitelským metodám (viz sněmovní tisk č. 105, VIII. volební období Poslanecké sněmovny). I při změnách zdravotnické legislativy tedy považoval zákonodárce pro zařazení určitých služeb mezi zdravotní za důležité, zda jsou (podle jeho názoru) vědecky prokázány jejich účinky.

[56] K tomu, že určujícím faktorem pro oddělení zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách a jiných služeb v péči o zdraví je právě vědeckost, a tedy odbornost ve smyslu zákona o zdravotních službách, dochází i odborná literatura (viz Telec, I.: Právo přírodního léčitelství. Praha: Leges, 2018, str. 144 - 145).

[57] Lze přisvědčit i závěrům krajského soudu v nyní projednávané věci, že nelze odhlédnout ani od oborů péče vymezených v zákoně o zdravotních službách. Rozhodnutí o udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb uvádí mimo jiné obory zdravotní péče, které může poskytovatel zdravotních služeb poskytovat [§ 19 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. e) zákona o zdravotních službách]. Jiné poskytovat nemůže. To, co je zdravotní péčí, by tedy mělo být podřaditelné pod některý z oborů zdravotní péče. Podle § 4 odst. 4 zákona o zdravotních službách se oborem zdravotní péče pro účely tohoto zákona rozumí zubní lékařství, farmacie, obory specializačního vzdělávání nebo obory certifikovaných kurzů lékařů, zubních lékařů nebo farmaceutů podle zákona o lékařských zdravotnických povoláních, nebo odbornosti nelékařských zdravotnických pracovníků nebo obory specializačního vzdělávání nebo obory certifikovaných kurzů nelékařských zdravotnických pracovníků podle zákona o nelékařských zdravotnických povoláních. Tyto předpisy však s oborem homeopatie nepočítají. U jednotlivých oborů zdravotní péče je třeba získat státem kontrolované vzdělání a tedy příslušnou odbornost. Z vyjádření účastníků řízení, *amicorum curiae* i ČLK vyplývá, že žádné státem uznané vzdělávání v oblasti homeopatie však neprobíhá. Nelze-li tedy homeopatii podřadit pod některý z oborů zdravotní péče, nasvědčuje to tomu, že o zdravotní péči nejde. Lze ostatně poukázat i na již shora rozvedený příklad tradiční čínské medicíny. Zákonodárce

ji podřadil pod zdravotní péči právě tak, že ji uvedl mezi odbornosti podle zákona o nelékařských zdravotnických povoláních (viz bod [55]).

[58] Závěr, že by homeopatie neměla být zdravotní službou, nemůže zvrátit ani to, že homeopatické přípravky mají, na rozdíl od přípravků jiných směrů tzv. alternativní či komplementární medicíny, specifické postavení v rámci lékového práva. Zákon o léčivech totiž výslovně vychází z toho, že *[h]omeopatický přípravek se považuje za léčivý přípravek, i když nemá zcela vlastnosti léčivých přípravků a látky v něm obsažené nejsou vždy látkami s prokázaným léčivým účinkem,* ... [§ 2 odst. 2 písm. g) zákona o léčivech]. Zavádí tedy zákonnou fikci, na základě které podřazuje homeopatické přípravky režimu zákona o léčivech, ačkoliv nemusí splňovat obecnou definici léčivého přípravku podle § 2 odst. 1 zákona o léčivech. Tato definice je však natolik široká, že nejenže zahrnuje látky či jejich kombinace, jejichž účelem je obnova, úprava či ovlivnění fyziologických funkcí prostřednictvím farmakologického, imunologického nebo metabolického účinku, nebo účelem je stanovení lékařské diagnózy, ale jde i o látky či jejich kombinace, u kterých je pouze prezentováno, že mají léčebné nebo preventivní vlastnosti. Zákonodárce tedy výslovně vycházel z toho, že pokud chce homeopatické přípravky režimu zákona o léčivech podřídit, je potřebné je výslovně za léčivý přípravek označit, byť by obecnou definici nenaplňovaly.

[59] Jak nicméně uvádí důvodová zpráva k zákonu o léčivech, smyslem jejich regulace v tomto zákoně bylo pouze to, aby bylo zajištěno, že *„[p]řed jejich uvedením na trh musí být prokázána jejich jakost a bezpečnost, že jsou vyráběny za podmínek správné výrobní praxe pro léčivé přípravky, že je zajištěn dozor nad nimi ze strany státních orgánů a že jsou o nich poskytovány odpovídající informace.“* Zákonodárce tedy nevycházel z toho, že by homeopatické přípravky obsahovaly účinné látky, schopné účinně reagovat na zdravotní stav pacienta. Tomu odpovídá i to, že homeopatické přípravky nemusí procházet běžnou registrací léčivých přípravků podle § 26 a § 27 zákona o léčivech. Pro homeopatické přípravky jsou určeny dva odlišné režimy, a to buď zjednodušená registrace humánních homeopatických přípravků podle § 28 nebo řízení o specifických humánních homeopatických přípravcích podle § 28a.

[60] Ve zjednodušeném postupu registrace humánních homeopatických přípravků podle § 28 zákona o léčivech se nemusí dokládat například léčebné indikace, kontraindikace a nežádoucí účinky, nebo výsledky a klinická hodnocení, nebo systém řízení rizik. To platí tehdy, pokud přípravky splňují parametry uvedené v odst. 1. Jimi je to, že *a) jsou podávány ústy nebo zevně, b) v označení na obalu humánního homeopatického přípravku ani v jakékoli informaci, která se ho týká, není uvedena léčebná indikace, c) ředěním lze zaručit bezpečnost humánního homeopatického přípravku; prováděcí právní předpis stanoví postup pro ředění humánního homeopatického přípravku*. Přípravek tedy musí být bezpečný, jak způsobem podání, tak svým obsahem. Zároveň nesmí obsahovat žádnou informaci o léčebné indikaci, tedy informaci o tom, že by měl léčebné účinky. V této souvislosti lze poukázat i na stanovisko generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. 1. 2005 ve věci C-444/03, *Meta Fackler*, které se týkalo výkladu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/83/ES o kodexu Společenství týkajícím se humánních léčivých přípravků. Ustanovení § 28a zákona o léčivech je provedením čl. 14 a 15 uvedené směrnice. Generální advokát ve svém stanovisku mj. poukázal na základní rozdíly mezi standardním

procesem při registraci léčiv a zjednodušeným postupem registrace humánních homeopatických přípravků: „*61. Tato poznámka je v projednávané věci důležitá, protože čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice 2001/83 stanoví, že ‚v případě nových léčivých přípravků obsahujících známé složky, které dosud nebyly v kombinaci použity pro léčebné účely, musí být předloženy výsledky toxikologických a farmakologických zkoušek a klinických hodnocení týkajících se dané kombinace, ale není nutné předkládat údaje týkající se každé jednotlivé složky'. 62. Pokud se jedná o nový homeopatický léčivý přípravek splňující výše uvedené podmínky čl. 14 odst. 1 směrnice 2001/83, je tato logika jednoduše převrácena: vzhledem k tomu, že takový léčivý přípravek nesmí obsahovat zvláštní léčebnou indikaci a jeho stupeň ředění zaručuje jeho bezpečnost, není požadováno, aby byl předmětem lékařských testů. K žádosti o registraci takového nového léčivého přípravku však musí být naopak přiložena dokumentace o základních homeopatických látkách, z nichž je složen.*“

[61] Odlišná je situace, pokud chce žadatel o registraci uvádět na trh homeopatické přípravky, u kterých má zájem uvádět léčebnou indikaci. Pro tyto případy slouží řízení o specifických humánních homeopatických přípravcích podle § 28a zákona o léčivech. Nicméně ani zde není třeba předkládat například výsledky farmaceutických zkoušek, předklinických zkoušek či klinických studií. Homeopatické použití a léčebné indikace přípravku lze totiž doložit odkazem na publikace uznávané v členských státech s tradiční homeopatickou praxí nebo výsledky výzkumu, který je označován jako homeopatický způsob prokazování. Nejde tedy o prokazování prostředky klasické vědy, ale prostředky uznávanými samotnou homeopatií. Může však jít pouze o přípravky určené k podání ústy nebo zevně a určené pouze ke zmírnění nebo léčbě méně závažných příznaků nebo méně závažných onemocnění, které nevyžadují dohled nebo zásah lékaře (§ 28a odst. 1 zákona o léčivech). Léčebné účinky tedy mohou být uváděny pouze tehdy, kdy není třeba dohledu nebo zásahu lékaře.

[62] Homeopatické přípravky tedy buď nesmí obsahovat informaci o léčebných účincích, nebo pouze o takových, které mohou vést k léčbě onemocnění, nevyžadujících dohled nebo zásah lékaře. Není tedy důvod, aby jakoukoliv z těchto kategorií homeopatických přípravků indikoval lékař nebo jiný zdravotnický pracovník.

[63] Pokud jde o homeopatické přípravky na lékařský předpis, rozšířený senát souhlasí s argumentací *amicorum curiae*, že mu není znám důvod, pro který bylo potřebné vydávat jakýkoliv homeopatický přípravek na lékařský předpis. Podle § 39 odst. 2 zákona o léčivech platí: *Léčivý přípravek se vydává pouze na lékařský předpis, pokud a) může i při správném používání představovat přímé nebo nepřímé nebezpečí, je-li použit bez lékařského dohledu, b) je často a ve velmi širokém rozsahu používán nesprávně a v důsledku toho může představovat přímé nebo nepřímé nebezpečí pro zdraví lidí, c) obsahuje látky nebo přípravky z látek, jejichž účinnost nebo nežádoucí účinky vyžadují další sledování, nebo d) je určen k parenterálnímu podání.* Varianta pod písm. a) by neměla s ohledem na pravidla registrace homeopatických prostředků nastat, neboť jak bylo uvedeno shora, homeopatické přípravky buď nemohou deklarovat léčebné účinky, nebo jen takové, ke kterým není třeba lékařského dohledu. Z obdobných důvodů by neměla nastat ani možnost pod písm. b). Ani možnost pod písm. c) se neuplatní, neboť se účinnost látek se u homeopatických přípravků buď neposuzuje, kromě bezpečnosti, nebo musí jít o látky, jejichž účinnost musí být ověřena alespoň výzkumem uznávaným homeopatií. Rozšířenému senátu není známo, že

by se homeopatické přípravky podávaly parenterálně (mimostřevně), tedy například nitrožilně, nitrosvalově nebo podkožně. Pokud je tedy vydávání některých homeopatických přípravků vázáno na lékařský předpis, pak je tento postup ze strany SÚKL značně diskusní. Tomu nasvědčuje i to, že podle literatury česká vázanost výdeje některých homeopatických přípravků na lékařský předpis je světově atypickou lékovou praxí (Telec, I.: Právo přírodního léčitelství. Praha: Leges, 2018, str. 147, 278).

[64] Ani závěry z oblasti lékového práva tedy nesvědčí tomu, že by homeopatie musela být zdravotní službou poskytovanou zdravotnickými pracovníky.

[65] Na kvalifikaci určitého jednání jako neoprávněného poskytování zdravotních služeb nemůže mít vliv pouhá skutečnost, že takové služby byly poskytovány neodborně. Tento závěr by byl zjevně absurdní (viz bod [49]). Musí však jít jen o takovou službu, kterou vůbec odborně poskytovat lze. Jenom v takovém případě lze totiž zajistit požadavek jejího poskytování na náležité odborné úrovni dle § 45 odst. 1 zákona o zdravotních službách a má tudíž smysl vyžadovat, aby byla poskytována pouze osobami s odbornou způsobilostí. Jedná-li se tedy o služby, které podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů žádné bezprostřední účinky nemají (například zaříkávání) nebo zcela zjevně nevyžadují poskytování zdravotnickými pracovníky (například sestavení tréninkového plánu pro posílení svalů zdravého člověka), nelze je považovat za zdravotní péči podle zákona o zdravotních službách.

[66] Jak bylo uvedeno ve shodných tvrzeních účastníků, *amicorum curiae*, i ČLK, účinky homeopatie nebyly doposud nijak vědecky prokázány a podle závěrů vědy působí maximálně pomocí placebo efektu. Rozšířený senát proto z tohoto závěru vychází, byť si je vědom, že i jen posouzení toho, co je již vědecky prokázáno (zejména s ohledem na zvolené metody) může být otázkou velmi složitou. Pokud však soud vychází z toho, že homeopatie žádné vědecky prokázané účinky nemá, pak není zřejmé, proč by musela být poskytována právě zdravotnickými pracovníky. ČLK žádné vzdělávání v homeopatii neposkytuje, není zřejmé, že by jej poskytovala ani jakákoliv jiná osoba či instituce, která je podle příslušných zákonů oprávněna poskytovat vzdělávání zdravotnickým pracovníkům. Zdravotničtí pracovníci tedy žádným státem uznaným vzděláváním týkajícím se homeopatie neprochází, a není tak zřejmé, proč by měli být schopni poskytovat právě homeopatii lépe než jiné osoby.

[67] Podřazení homeopatie a jiných vědecky neověřených směrů alternativní medicíny pod zdravotní službu by dávalo smysl pouze tehdy, pokud by se připustilo, že za zdravotní péči má být považována i taková služba, kterou odborně poskytovat z povahy věci nelze. To by však mělo za následek, že veškeré takové služby by nebylo možné poskytovat vůbec. Poskytovatel zdravotní péče by je jako zdravotní službu poskytovat nemohl, neboť by tím porušoval § 45 odst. 1 zákona o zdravotních službách. Zároveň by je nemohl poskytovat ani kdokoliv jiný, protože by neměl oprávnění k poskytování zdravotních služeb. Zde je třeba souhlasit s předkládajícím senátem, že takový zásah do práva na výkon podnikání či jiné hospodářské činnosti garantovaný čl. 26 Listiny, ale i do obecného práva činit vše, co není zákonem zakázáno (čl. 2 odst. 3 Listiny, jakož i čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR – zásada legální licence), by měl být jasně stanoven zákonem. Jak je však rozvedeno dále, rozšířený senát neshledává, že by byl takový závěr z právní úpravy jasně seznatelný.

[68] Jak bylo rozvedeno shora v bodě [48], definice zdravotní péče je natolik široká, že by při doslovném výkladu postihla velké množství činností, u kterých nikoho ani nenapadne, aby je považoval za takové, které je nutné podřídit přísným pravidlům poskytování zdravotní péče, nebo je dokonce nepřímo zakázat. Jsou jistě i takové činnosti, které se mohou jevit jako hraniční, včetně homeopatie, ale i dalších směrů tzv. komplementární či alternativní medicíny. Ačkoliv si lze představit, že by zákonodárce takové činnosti zcela zakázal, musí to být učiněno zřejmou formou. Různé podoby alternativní medicíny jsou v České republice dlouhodobě a kontinuálně provozovány a využívány osobami, které z různých důvodů buď nechtějí hledat, nebo zřejmě častěji nenašly, řešení svých obtíží v medicíně konvenční. Podle přesvědčení rozšířeného senátu je pak jejich právem, jako svobodných jedinců, pokusit se řešit své zdravotní obtíže i metodami, které podle aktuálních vědeckých poznatků žádné účinky nemají, pokud nejsou uváděny v omyl o tom, že by se jednalo o zdravotní službu podle zákona o zdravotních službách. Stát jim nemá, minimálně bez výslovné zákonné opory, bránit v hledání jejich štěstí, byť s pomocí dalších takto smýšlejících osob, ačkoliv se může domnívat, že se jedná o cestu neefektivní.

[69] Ostatně se svobodnou vůlí jednotlivce při řešení jeho zdravotních problémů počítá i zákon o zdravotních službách, který v § 28 odst. 1 stanoví obecné pravidlo, že *[z]dravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak*. Pacient se tedy může, kromě zákonem stanovených výjimek (viz zejména § 38 zákona o zdravotních službách), rozhodnout, že zdravotní službu přijmout nechce, ačkoliv podle poznatků vědy to povede i ke zhoršení jeho zdravotního stavu, či dokonce k jeho smrti. Tohoto práva může využít dokonce i předem, a to včetně takového přání, které může vést k jeho smrti, nejde-li o nabádání k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti [§ 36 odst. 5 písm. b) zákona o zdravotních službách *a contrario*].

[70] Může-li pacient odmítnout zdravotní péči, přičemž jeho rozhodnutí může vést i k jeho úmrtí, není důvod, aby mu někdo jiný, při neexistenci výslovného zákonného zákazu, nemohl poskytnout služby alternativní medicíny.

[71] Navíc nelze vyloučit ani to, že některé oblasti tzv. alternativní medicíny se později stanou součástí medicíny konvenční. Lze poukázat například na psychosomatiku, kterou ještě na podzim roku 2013 sjezd ČLK řadil na stejnou úroveň s čínskou medicínou[2], ačkoliv v témže roce Ministerstvo zdravotnictví zařadilo novelami vyhlášek o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb a o vzdělávání ve zdravotnictví psychosomatiku mezi zdravotní služby (viz vyhlášky č. 286/2013 Sb. a č. 287/2013 Sb.). Od roku 2014 pak v rámci ČLS JEP působí jako jedna z odborných společností Společnost psychosomatické medicíny. Je známo, že ČLS JEP je odborně nejvýznamnější dobrovolnou stavovskou organizací zdravotnických pracovníků. Podle svých stanov[3] pak mimo jiné dbá o rozvoj a rozšiřování vědecky podložených poznatků lékařských věd a

[2] Usnesení č. 43): *Sjezd ČLK konstatuje, že ke zkvalitnění postgraduálního vzdělávání lékařů jsou nezbytná následující opatření: ... Nezařazovat do systému postgraduálního vzdělávání obory, které nejsou založeny na principech EBM, jako jsou například psychosomatická medicína a čínská medicína.* Dostupný na https://www.lkcr.cz/aktuality-322.html?do[loadData]=1&itemKey=cz_99436 [cit. 31.7.2019]

[3] Dostupné například na http://www.cls.cz/stanovy-a-rady [cit. 31.7.2019]

příbuzných oborů (nevědeckost byla důvodem vyloučení Homeopatické společnosti z ČLS JEP). Naopak některé směry původně konvenční medicíny se mohou stát metodami alternativními. Takovým příkladem je ostatně i náhled na homeopatii v českých zemích. Nejprve byla krátce po svém zavedení zakázána, a to mezi lety 1819 až 1837. Následně se však rozvíjela a byla oficiálně vyučována na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě, byť se její výuka netěšila velkému zájmu studentů. Výuka byla fakticky ukončena v důsledku úmrtí jejího hlavního propagátora (Křížová, E. Alternativní medicína v České republice. Praha: Karolinum, 2015, str. 50 až 53).

[72] Aby mohl rozšířený senát dojít k závěru, že není možné poskytovat služby alternativní medicíny, musel by je být schopen odlišit od jiných služeb, které také formálně splňují definiční znaky zdravotní péče podle § 2 odst. 4 zákona o zdravotních službách (viz bod [48] tohoto rozsudku). Tímto odlišujícím znakem by mohlo být jen to, že tyto služby navíc mohou vzbuzovat v uživatelích více či méně silný dojem, že by se mohlo možná jednat o zdravotní služby podle zákona o zdravotních službách. Takové kritérium však v zákoně není nikde uvedeno. Navíc není ani zřejmé, že by bylo skutečně úmyslem zákonodárce prostřednictvím definice zdravotní péče alternativní medicínu nepřímo zakázat. Lze dovodit spíše opak.

[73] Pokud jde o úmysl zákonodárce, je zřejmé, že v době přijímání zákona o zdravotních službách byla homeopatie, stejně jako jiné formy tzv. komplementární či alternativní medicíny, běžně v nezanedbatelném rozsahu poskytována a využívána. Také mezinárodní organizace, jichž je Česká republika členem, doporučovaly respektovat právo jednotlivců volit si i cestu alternativní medicíny, pokud možno kombinovanou s dozorem nad těmito službami a dostatečnou informovaností jejich příjemců.[4] Návrh zákona o zdravotní péči z roku 2001 byl v Poslanecké sněmovně zamítnut již v prvním čtení mimo jiné z obav, že by mohl být vykládán tak, že znemožňuje poskytování služeb alternativní medicíny, včetně homeopatie.[5] Pozdější vládní návrh zákona o zdravotní péči z roku 2005 výslovně počítal se službami nekonvenční medicíny, mezi které řadil i homeopatii, buď jako součást zdravotní péče, případně ji z působnosti zákona výslovně vylučoval.[6] Oproti tomu z důvodové zprávy k návrhu zákona o zdravotních službách nelze vyčíst jakékoliv zmínky o záměru předkladatele zákona, že by služby alternativní medicíny měly podléhat regulaci nebo nemohly být dokonce nadále poskytovány vůbec. Je vysoce nepravděpodobné, že by zákonodárce poté, co se oba předchozí návrhy s tzv. alternativní medicínou relativně výrazně potýkaly, při záměru tuto oblast regulovat tak učinil zcela mlčky. Soudu není ani známo, že by se o takovém záměru v souvislosti s přijetím tohoto zákona vedla jakákoliv veřejná diskuse. Jak je navíc rozebráno dále v bodě [84], důvodová zpráva k občanskému zákoníku vycházela naopak z toho, že na základě smlouvy o péči o zdraví mohou být poskytovány i služby léčitelské. Těžko lze tedy dovozovat, že by

[4] Viz například rezoluci Světového zdravotnického shromáždění Světové zdravotnické organizace ze dne 28. 5. 2003, WHA56.31, Traditional medicine, dostupnou na https://apps.who.int/gb/archive/e/e_wha56.html [cit. 31.7.2019] nebo rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy ze dne 4. 11. 2009 č. 1206 (1999) A European approach to non-conventional medicines.

[5] stenoprotokol z jednání Poslanecké sněmovny dne 29. 11. 2011 k projednávání sněmovního tisku 1073, vládního návrhu zákona o zdravotní péči

[6] sněmovní tisk č. 1151, IV. volební období Poslanecké sněmovny. viz zejména § 3 odst. 1 písm. c) a § 2 odst. 2 písm. j) návrhu. Tento návrh Poslanecká sněmovna ve volebním období neprojednala.

zákonodárce chtěl tyto služby zakázat, aby o několik měsíců později upravil smluvní typ, u kterého bude předpokládat, že se jím dané služby budou řídit.

[74] Dalším významným argumentem, že nebylo úmyslem zákonodárce homeopatii zcela zakázat, je i to, že lékové právo výslovně s homeopatickými prostředky počítá (viz shora body [58] a násl.). Nelze proto předpokládat, že by rozumný zákonodárce měl v úmyslu homeopatii zakázat a zároveň by legislativně upravoval pravidla pro prodej homeopatických přípravků.

[75] Také by bylo velmi obtížné určit, které směry alternativní medicíny mohou již ve své obecnosti navozovat dojem, že se jedná o poskytování zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách, a tudíž nesmějí být vůbec poskytovány, neboť těchto směrů je velké množství.

[76] Ani poukazy žalovaného na výluku podle živnostenského zákona nejsou důvodné. Podle žalovaným uváděného § 3 odst. 2 písm. a) živnostenského zákona totiž živností *není* ***v rozsahu zvláštních zákonů činnost*** *fyzických osob - lékařů, zubních lékařů a farmaceutů, nelékařských zdravotnických pracovníků při poskytování zdravotních služeb a* ***přírodních léčitelů***. Na rozdíl od § 3 odst. 1, případně někdy i § 3 odst. 3, živnostenského zákona se tak nejedná o obecnou výluku tam vyjmenovaných činností, které nelze bez dalšího provozovat podle živnostenského zákona, ale jde o výluku omezenou na rozsah daný zvláštním zákonem. V rozsahu, ve kterém tedy tyto zvláštní zákony danou činnost upravují, se pak neuplatní živnostenský zákon. Například povolání maséra, pokud je vykonáváno ve zdravotnictví, se vykonává jako zdravotnické povolání maséra ve zdravotnictví a nevidomého a slabozrakého maséra ve zdravotnictví (§ 37 zákona o nelékařských povoláních ve zdravotnictví). Pokud je masérství vykonáváno mimo zdravotnictví, pak jde o živnost vázanou podle přílohy 2 živnostenského zákona, konkrétně jde o *Masérské, rekondiční a regenerační služby*, přičemž odborná způsobilost k výkonu této živnosti může být doložena i splněním podmínek odborné způsobilosti dle zákona o nelékařských povoláních ve zdravotnictví. Z toho naopak plyne, že v rozsahu, ve kterém tato činnost zvláštním zákonem upravena není, podléhá živnostenskému zákonu.

[77] Vzhledem k tomu, že doposud nebyl zvláštní zákon upravující poskytování léčitelských služeb přijat, představuje v případě léčitelů tato výluka prázdnou množinu a jejich činnost se tedy živnostenským zákonem řídí, pokud naplní obecnou definici živnosti podle § 2 živnostenského zákona, tedy že půjde o soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. Bude se jednat o živnost volnou, protože živnostenský zákon pro ni nestanoví žádnou odbornou způsobilost [§ 19 písm. c) živnostenského zákona].

[78] Nicméně i pokud by se jednalo o výluku obecnou (neomezenou na rozsah stanovený zvláštním zákonem), pak z toho nelze dovodit, že by se jednalo o činnost v rozporu se zákonem, jenom proto, že není výslovně právně regulována. To vyplývá z již v bodě [67] citované zásady legální licence. Z právní perspektivy je takto mimo jiné nahlíženo například na prostituci, vyloučenou jako živnost ustanovením § 3 odst. 3 písm.

p) živnostenského zákona, a zároveň jiným právním předpisem neregulovanou ani nezakázanou. Je ostatně navíc otázkou, zda při chybějícím vymezení pojmu přírodního léčitelství lze všechny formy tzv. alternativní medicíny včetně homeopatie pod uvedenou výluku podřadit.

[79] Přesný smysl nyní existující výluky pro léčitele v živnostenském zákoně nelze příliš seznat ani z úmyslu historického zákonodárce. Tato výluka v živnostenském zákoně byla původně již v době jeho přijetí (například spolu s prodejci a zpracovateli léčivých rostlin). Důvodová zpráva k léčitelům neuváděla nic konkrétního. Rozhodně z ní nešlo vyčíst, že by bylo úmyslem zákonodárce tuto činnost zakázat. Spíše lze dovodit, že se předpokládalo přijetí zvláštního zákona *(„Výčet činností vyloučených z působnosti živnostenského zákona je dán taxativně a zahrnuje jednak činnosti, jejichž podřízení živnostenskému zákonu by bylo nevhodné vzhledem k jejich povaze, jednak činnosti, které pro svůj význam vyžadují zvláštní, zpravidla náročnější zákonné úpravy.“* – sněmovní tisk č. 761, Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky 1991). Následně došlo novelou živnostenského zákona č. 286/1995 Sb. k vypuštění léčitelů z dané výluky, aniž by tento krok důvodová zpráva blíže vysvětlovala, kromě toho, že bylo nutné negativní výčet v § 3 aktualizovat a doplnit (sněmovní tisk č. 1650, I. volební období Poslanecké sněmovny). Výluka pro přírodní léčitele se do živnostenského zákona opět dostala jeho novelou č. 356/1999 Sb., jejíž důvodová zpráva k tomu jednou větou uváděla, že důvodem je to, že podle zákona o péči o zdraví lidu mohou léčit pouze lékaři, nikoliv léčitelé (sněmovní tisk č. 263, III. volební období Poslanecké sněmovny). To by snad mohlo naznačovat úmysl historického zákonodárce tuto činnost danou novelou zcela zakázat. Nicméně tomu odporuje jednoznačné znění dané normy (tedy pouze v rozsahu zvláštních zákonů) a z oné jedné věty ani nelze jednoznačně dovodit, že by se mělo jednat o zákaz a nikoliv pouze o vyjádření názoru, že léčitelé nemají být považováni za osoby, které jsou schopny léčit. Naopak je třeba opět poukázat na to, že pokud z textu živnostenského zákona vyplývá, že zákonodárce předpokládal úpravu léčitelství ve zvláštním zákoně, lze jen těžko předpokládat, že jen obecnou definicí zdravotních služeb chtěl poskytování zdravotních služeb nepřímo zakázat, aniž by na to reagoval i novelou živnostenského zákona.

[80] I s ohledem na princip rozhodování ve prospěch svobody jednotlivce (*in dubio pro libertate*) je z těchto důvodů třeba odmítnout výklad, který by vedl k tomu, že by nebylo možné služby alternativní medicíny, včetně homeopatie, legálně poskytovat.

[81] Pokud jde o argumentaci účastníků, krajského soudu i *amicorum curiae*, ve vztahu ke smlouvě o péči o zdraví podle § 2636 a násl. o. z., rozšířený senát k ní uvádí následující.

[82] Podle § 2636 odst. 1 o. z. platí, že *smlouvou o péči o zdraví se poskytovatel vůči příkazci zavazuje pečovat v rámci svého povolání nebo předmětu činnosti o zdraví ošetřovaného, ať již je jím příkazce nebo třetí osoba.*

[83] V prvé řadě tato smlouva upravuje vztah mezi poskytovatelem zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách a pacientem (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1745/2014), ačkoliv může být veřejnoprávními předpisy modifikována.

[84] Tento smluvní typ se však může vztahovat i na poskytování jiné péče o zdraví, než je zdravotní péče podle zákona o poskytování zdravotních služeb. Občanský zákoník zejména používá odlišnou terminologii oproti zákonu o zdravotních službách, ačkoliv byl přijat 3. 2. 2012, tedy až po přijetí zákona o zdravotních službách (6. 11. 2011) a nic tedy nebránilo sladění terminologie v obou zákonech, pokud by se měla daná smlouva vztahovat pouze na zdravotní péči podle zákona o zdravotních službách. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku mimo jiné uváděla: „*Zdejší platné právo neodráží dobře pojetí vzájemných práv a povinností osoby, která se zavazuje někoho léčit, vůči druhé straně. Základ platné právní úpravy vychází z koncepce zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Ten vychází z myšlenky, že člověk má veřejnoprávní nárok na léčení vůči státu.* ***V důsledku toho je tato úprava jednak zúžena na oblast zdravotní péče poskytované provozovateli zdravotnických zařízení, a nevztahuje se tudíž na jiné případy (např. činnost léčitelů, masérů, chiropraktiků a dalších),*** *jednak je pojata především veřejnoprávně, což záporně ovlivňuje vnímání vzájemného právního postavení osoby, která léčí, vůči osobě, která je léčena. […] Navrhuje se proto upravit v občanském zákoníku práva a povinnosti zúčastněných osob především jako oprávnění a povinnosti ze smlouvy.* ***Právní režim se navrhuje upravit obecně pro jakékoli léčebné výkony, nejen tedy pro oblast výkonu zdravotní péče v užším slova smyslu*** *s tím, že navržená úprava nezasahuje do zvláštní zákonné úpravy platné pro poskytování zdravotní péče, která jako speciální zůstává nedotčena.*“ (Zvýraznění doplněno rozšířeným senátem.) Z důvodové zprávy je tedy seznatelný úmysl historického zákonodárce, aby podle dané smlouvy bylo možné poskytovat i činnost léčitelů.

[85] To, že se tato smlouva může vztahovat i na jinou péči o zdraví, než je zdravotní služba, například na péči léčitelů, dovozuje jednoznačně i odborná literatura [viz např. bod 17. komentáře k § 2636 Holčapek T., Šustek P. in Švestka J., Dvořák J., Fiala J., aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081). Wolters Kluwer. Dostupné v Systému ASPI.; Telec, I.: Právo přírodního léčitelství. Praha: Leges, 2018, např. str. 145 - 146; komentář k § 2636 Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, který se však výslovně zmiňuje jen o masérech.]

[86] V této souvislosti je třeba zmínit i to, že podle § 2638 o. z. poskytovatel srozumitelně vysvětlí ošetřovanému zamýšlené vyšetření i navrhovanou péči o zdraví, přičemž podle § 2639 odst. 1 o. z. je vysvětlení *řádně podáno, lze-li rozumně předpokládat, že ošetřovaný pochopil svůj zdravotní stav, způsob, účel a nezbytnost péče o zdraví včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví, jakož i to, zda přichází v úvahu i případný jiný způsob péče o zdraví.* Podle odst. 2 téhož ustanovení pak *musí-li si poskytovatel být vědom, že u ošetřovaného vyvolal představu, že péčí o zdraví dosáhne určitého výsledku, ač ví nebo musí vědět, že výsledku nemusí být dosaženo, je povinen i toto ošetřovanému vysvětlit.* Homeopat nebo jiný poskytovatel služeb alternativní medicíny by tedy měl vždy poctivě informovat příjemce služby o její povaze a případně i o neprokázaných účincích služby. Lze odkázat i na § 6 odst. 1 o. z. ukládající všem povinnost jednat v právním styku poctivě.

[87] To, že by nebylo možné služby tzv. komplementární či alternativní medicíny vůbec poskytovat, nelze dovodit ani z jasného textu zákona, ale ani z úmyslu zákonodárce (jak historického, tak rozumného).

[88] Jinou otázkou je, zda se přesto v konkrétních případech nemůže homeopat (nebo osoba poskytující jiné služby tzv. komplementární či alternativní medicíny), stejně jako kdokoliv jiný, dopustit správního deliktu (přestupku) spočívajícího v poskytování zdravotních služeb bez oprávnění. Jak již bylo uvedeno v bodě [56], pro možnost postihu za správní delikt (přestupek) spočívající v poskytování zdravotních služeb bez oprávnění není podstatné, zda je daná služba poskytována odborně. Podstatné je to, zda standardně odborně (tedy pohledem zákona o zdravotních službách i podle posledních poznatků vědy) poskytována být má. Může se jednat například o situace, kdy by homeopat prováděl úkony, které vybočují z rámce tzv. alternativní medicíny. Například by prováděl chirurgické zákroky, trhal zuby, nebo prováděl jiné činnosti, které jednoznačně spadají pod obory zdravotní péče podle zákona o zdravotních službách.

[89] Kromě odpovědnosti za neoprávněné poskytování zdravotních služeb, pokud by homeopat poskytoval zdravotní služby, také nelze přehlédnout možnou deliktní odpovědnost podle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, zejména pokud jde o nekalé obchodní praktiky. Obdobně pak v případě klamavé reklamy též možnost spáchání přestupků podle zákona č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů. Odpovídat může samozřejmě i soukromoprávně za způsobenou újmu. Vzhledem k tomu, že půjde o živnost volnou, může u homeopata vykonávat také kontrolu živnostenský úřad podle § 60a a násl. živnostenského zákona, která však může být samozřejmě zaměřena jen na předpisy upravující živnostenské podnikání. V krajních případech by přicházela v úvahu i odpovědnost trestní. V této souvislosti lze poukázat například i na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. 11 Tdo 1455/2011, byť se jednalo o případ lékařky poskytující též homeopatii, která byla shledána vinnou trestným činem ublížení na zdraví. Naplnění skutkové podstaty trestného činu bylo spatřováno v tom, že zanedbala léčbu a podcenila zdravotní stav své pacientky zejména tím, že při vědomosti o onemocnění štítné žlázy nesledovala toto onemocnění laboratorními testy a standardními klinickými zkouškami a na toto onemocnění nepodávala účinná léčiva a léčebnými úkony nereagovala na zhoršený stav pacientky. K léčbě homeopatickými prostředky Nejvyšší soud, byť nad rámec nutného odůvodnění, uvedl, *„[ž]e nelze přisvědčit obviněné v tom, že by soudy prvního a druhého stupně založily svá rozhodnutí na předpokladu, že homeopatická léčba je nesprávná, neúčinná či škodlivá. Takový závěr není z odůvodnění jejich rozhodnutí patrný a ani by nepříslušelo soudům jej činit. Z popisu skutkových okolností ve výroku rozsudku soudu prvního stupně se však mimo jiné podává, že obviněná nesledovala onemocnění poškozené laboratorními testy a standardními klinickými zkouškami a na toto onemocnění nepodávala účinná léčiva a léčebnými úkony nereagovala na zhoršený stav poškozené. V daném konkrétním případě je již ze samotné skutečnosti, že se stav poškozené zhoršil, zřejmé, že obviněnou prováděná léčba nezabírala, resp. přestala zabírat, což měla obviněná možnost zjistit. Obviněné není vytýkáno to, že léčila poškozenou homeopatickými léky, ale že jako lékařka nevyužila i jiných léčebných možností, které byly dostupné, resp. neučinila jiná potřebná opatření.“* Ačkoliv šlo o lékařku, která sama mohla využít jiných léčebných postupů, lze tyto závěry vztáhnout i na homeopata nelékaře, který by v takových situacích měl pacientovi jednoznačně doporučit vyhledání zdravotnické péče podle zákona o zdravotních službách.

[90] To, že homeopatie není zdravotní službou, tedy neznamená, že je její poskytování bez jakéhokoliv dozoru či odpovědnosti poskytovatele.

[91] Rozšířený senát nepovažoval pro své rozhodování za podstatné, jaký je obsah stěžovatelem připravovaného návrhu zákona o léčitelství, na což poukazovala žalobkyně. Stávající právní úpravu nelze jakkoliv vykládat s přihlédnutím k budoucím legislativním záměrům. Proto toto vyjádření žalobkyně ani nezasílal stěžovateli k vyjádření.

V.3 Shrnutí

[92] Rozšířený senát uzavřel, že poskytování homeopatie není poskytováním zdravotních služeb ve smyslu zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

VI. Závěr a náklady řízení

[93] Rozšířený senát odpověděl na spornou právní otázku poté, co si musel posoudit jako předběžnou otázku i namítanou nepřezkoumatelnost rozsudku krajského soudu (viz bod [41] tohoto rozsudku).

[94] V souladu s § 71 odst. 1 in fine Jednacího řádu NSS rozšířený senát rozhodl ve věci samé rozsudkem. Takový postup je v projednávané věci nejvhodnější z pohledu hospodárnosti a rychlosti řízení, jelikož vyřešením těchto otázek je předurčen i výsledek řízení o kasační stížnosti.

[95] Z výše uvedených důvodů rozšířený senát kasační stížnost dle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl. Rozhodnutí žalovaného bylo totiž založeno na závěru, že poskytování homeopatie je zdravotní službou. Tento závěr je však chybný, a krajský soud proto správně napadené rozhodnutí žalovaného zrušil.

[96] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti bylo rozhodnuto ve smyslu § 60 odst. 1, věty první s. ř. s., ve spojení s § 120 s. ř. s., dle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl v řízení o kasační stížnosti procesně neúspěšný, právo na náhradu nákladů řízení mu nenáleží. Žalobkyně měla ve věci plný úspěch, proto jí soud přiznal náhradu nákladů řízení proti stěžovateli. Zástupce žalobkyně v řízení o kasační stížnosti učinil dva úkony právní služby, kterými jsou vyjádření ke kasační stížnosti ze dne 25. 4. 2017 a doplnění podkladů pro rozhodnutí rozšířeného senátu ze dne 22. 8. 2019 [§ 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AT“)]. Za podání ve věci samé soud naopak nepovažoval vyjádření k postoupení věci rozšířenému senátu ze

dne 27. 7. 2018, neboť to se jen obecně ztotožnilo s názorem předkládajícího senátu. Za každé podání ve věci samé náleží zástupci žalobkyně mimosmluvní odměna ve výši 3.100 Kč [§ 9 odst. 4 písm. d) ve spojení s § 7 bodem 5. AT]. Oba úkony se dále zvyšují o 300 Kč paušální náhrady hotových výdajů dle § 13 odst. 4 AT. Celkem jde tedy o 6.800 Kč. Ze spisu krajského soudu plyne, že zástupce žalobkyně je plátcem DPH, proto se odměna zvyšuje o 1.428 Kč (21% z 6.800). Celkem je tedy stěžovatel povinen uhradit žalobkyni k rukám jejího zástupce 8.228 Kč do 30 dní od nabytí právní moci tohoto rozsudku.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 19. září 2019

Josef Baxa
předseda rozšířeného senátu